

4. ТОП-200 шкіл України за результатами НМТ 2023 року. URL: https://osvita.ua/school/rating/89947/#google_vignette (дата звернення: 17.10.2023).

5. Проект в школах – SAISS. Проект формування академічної доброчесності у школі (SAISS). URL: <https://academiq.org.ua/pro-proekt/proekt-v-shkolah/> (дата звернення: 17.10.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-107>

ВИКЛИКИ ДОТРИМАННЮ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ПОВЕДІНЦІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Кузнєцова К. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Розвиток суспільних відносин разом із науково-технічним прогресом, який з початку своїх «відкриттів» набирає все більших обертів як по змісту, так і по швидкості впровадження винаходів, формує зовнішнє середовище із різними видами загроз для освітнього процесу. Витоки академічної доброчесності як явища в контексті шахрайства в закладах вищої освіти беруть свій початок від дослідника із США (1990 р.), який в результаті став засновником International Center of Academic Integrity [1]. В той час, основний акцент на сутності змісту академічної доброчесності був покладений на порушення здобувачами правил поведінки на підсумкових атестаціях чи при проведенні контрольних заходів. Із плином часу трактування терміну зазнало змін як в іноземній, так і в українській літературі. І якщо за кордоном про академічну доброчесність в освітніх колах говорять вже відносно давно, то в Україні законодавчо затвердженим цей термін став лише у 2017 р. в Законі України «Про освіту» [2].

До затвердження визначення в законі, вітчизняне розуміння академічної доброчесності на початку незалежності було спрямоване на протидію корупції, оскільки походило в основному із кін суспільних відносин державних службовців. Формування нових умов здійснення освітнього процесу, а саме популяризація комп'ютерних технологій та мережі Інтернет, створило нові виклики для академічної спільноти, зокрема щодо написання наукових та освітніх робіт як здобувачами різних

рівнів освіти, так і науково-педагогічними працівниками. Тому розуміння академічної доброчесності розширилося та сконцентрувало свою увагу в основному на запобіганні плагіату, при чому, на мою думку, саме спрямовуючись на здобувачів освіти. Центральною ідеєю щодо порушення академічної доброчесності в Європі також з початку заснування European Network for Academic Integrity була боротьба із плагіатом.

З недавнього часу із розвитком знов таки інформаційних технологій доступ до штучного інтелекту у вигляді чату GPT вимагає перегляду акцентів уваги у сфері академічної доброчесності. Плагіат відійшов на другий план, оскільки він не виявляється у текстах чату GPT, проте активне користування ним здобувачами вимагає визначення авторства робіт.

Проблемою на сьогодні є те, що викладачі в більшості своїй знають, дивлячись на роботу, що це скоріше за все написано за допомогою чату GPT, проте висунути, так би мовити, аргументовані «звинувачення» здобувачеві не можуть. Це складає одну з проблем у притягненні до відповідальності за порушення, бо навіть якщо в закладі вищої освіти є нормативний документ, який встановлює відносини – обов'язки, права, відповідальність – учасників освітнього процесу (в КПП ім. Ігоря Сікорського це Кодекс честі університету [3], наприклад), то доказати підміну свого авторства на авторство штучного інтелекту зараз не можна, щоб застосувати покарання.

Для подолання такої тенденції в освітньому процесі допоки немає програмних продуктів, що визначатимуть авторство чи ідентифікуватимуть штучний інтелект у письмових роботах, необхідно як мінімум перебудувати формат власних занять із дисциплін – повернутись на усні форми контролю. Так можна буде хоча б частково уникнути проблеми з авторством та здобуттям знань.

Крім появи штучного інтелекту як нової загрози в системі освіти, хочу торкнутися того, чому в Україні до доброчесного освітнього середовища ще далеко, а в США та Європі відсотки порушень значно менші. По-перше, я вважаю, що головною мотивацією щодо непорушення є відповідне високе покарання (грошове, репутаційне, кар'єрне). І це стосується не лише здобувачів, а й науково-педагогічних працівників. Якими б не були освіченими та порядними люди, найдійовішим інструментом запобігання чогось є покарання.

Для прикладу, як із порушеннями правил дорожнього руху в Україні та Німеччині. В Україні за перевищення швидкості від 20 до 50 км/год в місті штраф складає 340 грн, а в Німеччині – від 80 до 200 євро. При цьому мінімальна заробітна плата в Україні складає 6700 грн/міс., в Німеччині – 1645 євро/міс. Частка одного штрафу за перевищення швидкості в Україні буде 5% від мінімальної зарплати, а в Німеччині – 12%, крім того на водійське посвідчення будуть накладатися штрафні бали, які при досягненні певної кількості анулюють його та вимагається повторна здача іспиту через певний час.

Таким чином, ефективним є формування дійових методів покарання за порушення, створення системи, яка буде доводити до кінця виявлений факт порушення, щоб інші учасники освітнього процесу не захотіли повторювати такі помилки.

Загалом, тема академічної доброчесності в українському суспільстві є новою та актуальною. Вона має багато вузьких місць та простору для роботи, аналогічно до дотримання прав інтелектуальної власності. І це не є проблемою суто через те, що ми не в ЄС. Це питання, яке ще недостатньо часу розробляється: через відсутність комплексної законодавчої бази, системи покарань та навіть особливостей менталітету. Бо як показало спілкування багатьох українців із європейцями після початку повномасштабного вторгнення, ми – інші і, на мою думку, багато в чому кращі. А ці конкурентні переваги у нас сформувались через якісну освіту, підхід до якої нам необхідно зберегти, доповнивши кращими практиками країн ЄС, а не перетворивши на просто подібну до них.

Список посилань

1. Офіційний веб-сайт International Center of Academic Integrity. 2023. URL: <https://academicintegrity.org/>
2. Закон України «Про освіту». ВВР, 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 2021. URL: <https://kpi.ua/code>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-108>

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА АКАДЕМІЧНА СВОБОДА

Кузніченко О. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри приватно-правових дисциплін та морського права
Одеський національний морський університет
м. Одеса, Україна*

На думку М.В. Савчина, «академічна свобода є невід’ємною складовою формування та обміном ідей, формуванням людської особистості» [1, с. 7]. Насамперед, академічна свобода – свобода викладачів і студентів викладати, вчитися, здобувати знання та